

Rákosi Jenő és a gyermek

Írta Óvári Ferenc

Azok közé a szerencsések közé tartoztam, akik egy hosszú életen át Rákosi Jenő hatalmas büvkörében élhettek. Ő azt állította minden munkakörében feladatául, hogy a magyarságnak szolgálatokat tehessen és előbbre vigye az országot abban az irányban, melyet azzal a jelszóval tűzött ki, hogy legyen harminc millió magyar.

Nagyszerű eszköze volt ebben az újság és mindig a magyarság számára csinált újságot s abban agitált, abban terjesztette eszméjét és szolgálta azt a tervét, hogy az újságíró is dolgozzék az emberekkel és ő mindvégig, mint újságíró, fenntartotta az eleven élettel a kontaktust és fenntartotta mindenütt ott, ahol csak megjelent, tudományos egyletekben, társadalmi egyesülésekben, művészi, kulturális egyesületben, színházban egyaránt.

A nagy humanitárius ügynek, a Zsófia Gyermekszanatóriumoknak a szolgálatába is az a cél hozta Rákosi Jenőt, hogy az általa megkonstruált feladatokhoz odatartozik a gyermekek gondozása, a gyermekek megmentése, a gyermekek nevelése, mert ezzel is a nemzeti kultúrát, a nemzeti érdeket, a nemzeti műveltséget, a magyarságot szolgálhatta.

Én mindezekről különösebben tudok tanúságot tenni, hiszen én is ebben a munkakörben öregedtem meg. Amit Rákosi a Zsófia-egyesület szolgálatában tett, az a mi magyar viszonyaink között a legcsodálatosabb eredmények egyike. Az ő táborához tartozók mindig szerencséseseknek érezték magukat, hogy a magyar apró gyermekekért, a magyar jövőért az ő útbaigazítása mellett dolgozhattak.

Annak a ritka meleg barátságának, amelyben Rákosi Jenő hazánk legnagyobb külvilági barátjával és támogatójával, Rothermere lorddal állott, köszönhettem azt a megtiszteltetést, amelyben röviddel ezelőtt részem volt, hogy a Lord Londonban fogadott és itt láthattam meg szemtől-szembe, hogy mily üstököcsillaga volt Rákosi Jenő a magyar nemzetnek. Itt győződhettem meg arról is, hogy Rákosi Jenő gyermekvédelmi munkája mily rendíthetetlen barátságot biztosított számunkra a nemes lordnál, aki mindvégig „drága barátjának” nevezte Rákosi Jenőt, aki midőn géniuszát hazájának a szolgálatába állította, – őt a világ emberévé is tette, akinek a neve mint fénylő példa marad meg minden időkben és akinek emléke kell, hogy mint egy magas hegy tetején lángoló fáklya

maradjon meg mindörökre és ihlesse meg és bátorítsa minden cselekedetükben azokat, akiknek az ő munkáját kell most folytatni és győzelemre vinni.

Én abban is szerencsés lehettem, hogy Rákosi Jenőtől ragadt reám is annak a tudata, hogy a históriának milyen forduló pontjához értünk. A Revízió csatakiáltását alig hogy nevezetes angliai útvjáról hazatért, elsőnek az én javaslatomra, az én vármegyém, Veszprém vármegye vette át és kérte a testvér törvényhatóságokat, hogy hívják fel ők is az összes hazafiakat, társadalmi, politikai és felekezeti különbség nélkül arra, hogy álljanak a revízió eszméjének a szolgálatába, mert ennek az eszmének hódítani kell és útjában el kell érnie a végső célig.

Rothermere lord és Rákosi Jenő eszméje ugyanegy: a magyar nemzet lépjen be a napsütésbe. Nekünk a mi erőnkbe kell kapcsolnunk Rothermere lord hatalmas erejébe, mert nincs arra példa a történelemben, amit a lord értünk, egy letörött, kicsiny, neki idegen nemzetért tett.

Ami Rákosi Jenő a magyar gyermekvilágért tett, azt a magyar jövőért tette. Egész éven át száz és száz beszédet tartott, száz és ezer levelet írt, koldult fáradhatatlanul az apró magyarok érdekében és mozgósította mindazokat, akiknek a gyermekvédelem nagy ügye iránt érzékük volt, hogy egy erős gyermekhadat kell nevelni, amely szerencsésebb legyen, mint mi szerencsétlen nemzedék, akik elveszítettük a hazát.

A magyar szellemóriás pihenőre tért, de mi itt vagyunk, az ő öregei, itt vagyunk, az ő gyermekei és hirdetjük Trianon rettenetes igazságtalanságát és Rothermere lordnak emberfeletti nagyságát és melléje szegődünk letiport hazánk megmentésére.

Amikor Zichy János gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter vállalta el 1910-ben annak a gyermekvédelmi mozgalomnak kormányzóelnöki minőségben az irányítását, amely az Országos Gyermekszanatórium Egyesület létesítésére vezetett, Rákosi Jenő a következő beszédben vázolta a gyermekvédelem nagy ügyének fontosságát:

„Mi a szentírásból vesszük az inspirációt nagy feladatunkhoz, a szentírásból, ahol meg van írva Krisztus ajkán a szó: Bocsássátok hozzám a kisdedeket, mert ők a mennyország. Mi ezt a jelmondatot talán kissé önző irányban megváltoztattuk, amennyiben azt mondjuk: Bocsássátok hozzánk a kisdedeket, mert ők a mi mennyországunk.

Ez a kor, amelyben mi erre a feladatra vállalkoztunk, a sokat dicsőített, sokat magasztalt és hagyományosan ideálisnak tartott régi klasszikus korok fölébe emelkedik éppen ebben a pontban. Mert amíg a régi görögök a kisdedeket, akik gyengék, véznák, betegesek voltak, akik kevés életerőt mutattak, felhurcolták a Tájgetoszra és ledobták őket, megszabadítva a világot a legédesebb tehertől, mi ellenben a Tájgetoszt kitöröljük a létező fogalmak sorából és gondunkat, szeretetünket éppen a gyenge, éppen a beteges, éppen a vézna, az életerejükben megtámadott kisdedek felé fordítjuk, azokat karoljuk fel, jól tudván, hogy a világot összetartó kötelék nem a férfiak ambíciója, nem a kecsesgető hatalmak, nem azok a tényezők, melyek után oly lélekszakadva fut a világ, hanem a gyermeki kar, mely a világot eresztékeiben együtt tartja.

Mert a dicsőség int egyeseknek, mennek is utána és egy életet merítenek ki benne. A hatalom int másoknak, mennek utána és az életerejüket merítik ki benne. A Mammon is

vonza az embereket, az után is futnak lélekszakadva, de mire összegyűjtötték, kénytelenek azt mondani: Kár volt a fáradságért, mert itt kell hagynunk, nem lehet megtartani.

Ezek az egyesek, ezek a kiválók; de a gyermeki szeretet mindenkinek egyaránt int a szegénynek, a gazdagnak, a tehetetlennek, a tehetősnek, a hatalmasnak és gyengének egyaránt. A szegény ember megtalálja benne istápját, tőkét, öregségének biztonságát, a gazdag ember, a vagyonos ember megtalálja életének gyönyörűségét.”

Ma elindul kormányzóelnökünk; az egyik kezén vezeti egy szép asszony, a másik kezén vezeti egy ártatlan gyermek. Nem kell választani a kettő közül. Mi arra kérjük, hogy amennyiben követi a szép asszonyt, a mosolygó, kacér asszonyt, akit politikának neveznek, kövesse szerencsével, kövesse dicsőséggel, kövesse mindazzal, ami elismerésre és hálára méltó. De ne eressze el annak a kis gyermeknek a kezét, vezesse magával új hatáskörében és legyen rá gondja, mert amit a szép, mosolygó, kacér asszonytól fog kapni, az olyan lesz, hogy akkor is, ha érdemekkel tetőzte magát, akkor is, ha dicsőséggel tetőzte magát, az a munkássága igen könnyen csak irigységet, gyűlölséget, hálátlanságot fog teremteni. De amit a kis gyermek fog a házához hozni, az mind csak szeretet, csak boldogság és háládatosság lesz.

A két kézről azt mondja a biblia, hogy ne tudja a jobb, amit a bal csinál. Mi itt arra kérjük kormányzóelnökünket, hogy igenis a jobbkéz vegye kissé tudomásul a balkéz működését és boldogítsa őt a kettős feladatban.”

Az első gyönyörű szöveget a gyermekszanatórium érdekében „*Anyákhöz és apákhoz*” címen Rákosi Jenő intézte a nemzet társadalmához. Álljon itt a szöveg egész terjedelmében.

„Az újabb kor legnagyobb és legdicsőbb vívmánya az, hogy az értékek benne helyet cseréltek. Régen az arany és ezüst, a drágakő, a selyem és bársony és a pénz minden neme és anyagi érték ezer formája volt emberi felfogás szerint a gazdagság fogalma. Az egyesek ma is ezek után az értékek után futnak káros versenyben. Az összesség sem hanyagolhatja el az anyagi javak e tömegét. De immár ott trónol a legvilágosabb elmékben a megismerés, hogy a nemzetnek legdrágább kincse, legértékesebb vagyona, legfőbb ereje az ember-anyaga.

Minden mozgalomnak tehát, amelyet eddig humanitáriusnak tartottunk, óriási gazdasági jelentősége van. A közoktatás ügye, a közegészségé, és mindaz, ami az embertöke gyarapítását és megjavítását szolgálja, elsősorban közigazgatási szolgálat. Hiszen a vésőnek, a kalapácsnak, a tollnak és az ekeszarvának is az ad nagyobb értéket, hogy hányan forgatják és kik veszik kezükbe. Az ember teszi becsessé az anyagot, nem megfordítva.

Iparkodás, munka, takarékoság, okosság minden elveszett értéket vissza tud szerezni. De a legáldottabb föld sem képes az elvesztett gazdát, az elpusztult embert életre kelteni. A kezdetlegesen összerótt vityilló kastéllá nő a szorgalmas ember kezében; a legfényesebb vár összeomlik, ha az ember kipusztul belőle.

Az utolsó tíz év magyar államférfiai e megismerések alapján oly munkát indítottak meg, amellyel Magyarországot a civilizáció élére állították. Az ember- s főleg a gyermekvédelem oly szervezetet nyert hazánkban, melynek – szinte mondhatnám – csodájára

járnak a nyugati társadalmak vezéralakjai. Ki merné tagadni, hogy Magyarország jövődjének a kérdése a magyarság hatalmas és ellenállhatatlan kifejlődése. Nincs ennél nemzetibb, nincsen függetlenebb politika. De nemcsak Magyarország történelmi nagyságának helyreállítása fordul meg ezen a kérdésen, hanem Európa keleti részének békéje, művelődése, biztossága és virágzása is. Mert a Duna-Tisza hatalmas völgyében, a Kárpátok gyönyörű koszorújában nincsen egyetlen faj sem, amelyre egy birodalmi szervezet biztosan támaszkodhatnék, kizárólag csak a magyar. Abban a pillanatban, amidőn e fajnak számbeli, műveltségi és vagyoni ereje megtöretne a sors csapásai alatt oly mértékig, hogy le kellene mondania vezénylő és egységbe kapcsoló hivatásáról: abban a pillanatban a fajok ádáz versengése és visszavonása ütné fel hydrafejét. A bomlást külső hatalom ideig-óráig feltartóztathatná, de csak a szabadság árán, csak az autokrácia vaskezeivel. Minthogy pedig az ily hatalomnak semmi etikai célja nem volna hatalmi érdekén kívül, hováhamarabb meg kellene őrlődnie s ez a gyönyörű, az Isten által is egységesnek teremtett ország, prédája lenne prédakeresőknek és széttagoltatnék s latrok osztozkodnának Krisztus urunk e ragyogó, számunkra kiterített köntösén, melynek, amíg mi itt vagyunk, Magyarország a neve.

Ez a jelentősége annak a mozgalomnak, mely minden alakjában az emberanyagot védi ebben a sok külső és belső ellenségtől tépett országban, amelynek legújabb alkotása a Gyermekszanatórium.

A gyermekliga szárnyai alá szedi az elhagyott, a züllött, a védtelen gyermekvilágot, hogy megmentse az országnak. A Gyermekszanatórium-Egyesület a beteg gyermekeknek vet ágyat, nyújt segítséget és rendel ápolót, hogy megmentse az életnek.

Társadalmunk jeles és önzetlen vezérférfiai állanak ez alkotás élén és küldik ki hívó, kérő, buzdító szavukat a nemzet társadalmához. Szegény és gazdag, aki meghallod, nyisd ki eleibe a szívedet. Nincs a világon irgalmasság szebb és meghatóbb, mint amely a beteg gyermek ágya fölé hajlik. Te, akit az Isten gyermekkel áldott meg, jer és segíts és ezzel háláld meg a gondviselésnek azt, hogy képes vagy a magad gyermekéről gondoskodni anyai, apai szíved boldogságára. Te, akitől a sors megtagadta a gyermekek örömét, jer és segíts éppen ezért. Mert meg vagy kímélve attól a pokoltól, mely az elhagyott, szegény szülő szívét oly iszonyúan sanyargatja: attól, hogy nem képes beteg gyermekéről gondoskodni.

Gyertek mind, akik ezt olvassátok, meggondolván, hogy az Isten munkáját végzitek; meggondolván, hogy a nemzet beteg gyermekeiről veszitek le a szenvedést.

Mily felséges látvány: a társadalom páros viadalban a köztünk orvszándékkal bujkáló halállal. Nem fogjuk legyőzni, mert a földön nincsen halhatatlan semmi és senki, csak éppen a halál. De szembe szállunk e rémmel és nem engedjük, hogy szövetségben a szegénységgel, a nyomorral, a könnyelműséggel, könnyű prédához jusson.

Akit lehet, ahol lehet, ahányat lehet, sápadt kicsinyeink közül, kiragadjuk kegyetlenül fojtogató csontos kezéből: ez a szegény gyermekek szanatóriumának isteni hivatása.”

Gyönyörű volt Rákosi Jenő másik, itt következő szózata is, amelyet a gyermekvédelem érdekében „*Szívekhez*” címmel intézett a társadalomhoz.

„Az első szóra, az első kiáltásra szárnya nőtt a legszebb gondolatnak: a beteg gyermekről való gondoskodás gondolatának. Szárnya nőtt és a gondolat szárnyát csattogtatva berepülte a haza téréit és ahol megcsapott egy szívet, a szív kinyílt s befogadta a gondolatot.

És a munka egyet lépett, s nagyot lépett. Varázsütésre tetté vált a szándék és ma már nem kezdeni, hanem csak folytatni kell a dicső művet, amely a tavalyi esztendőnek egy történelmi tényévé lett.

Hiszen mentő révet építettünk az élet, a szenvedés tengerén tehetetlenül vergődő lelkeknek. – A gyermekvilág a nemzet életének a forrása. Amily bőven fakad, amily zavartalanul folyik, amily épen csörgedez: abban a mértékben vetődik fény, öröm, remény arra az útra, amelyen a nemzet a maga jövőjének titkai felé vándorol. A nemzet ereje, a nemzet hatalma, a nemzet dicsősége lélezkedik a bölcsőkben, szólal meg a gyermekszobák vidám zajában és dobog fel a gyermekek szívében. A gyermekvilágon kell a nemzet szemének pihennie, mert a maga jövőjének a képét szemléli benne.

Jusson eszetekbe a krisztusi mondás: Bocsássátok hozzám a kisdedeket, mert övék a mennyeknek országa.

A nemzet pedig, Krisztus szavával ezt mondja: Jertek velem a kisdedekhez, mert ők az én mennyországom. És nem a boldog gyermekekről van szó, amikor én a Ti szívetek ajtaján zörgetek. Nem a gazdag vagy jómódú emberek gyermekeiről, akikért a szülék képesek mindarra az áldozatra, amely szeretetüknek megfelel; nem is az ép és egészséges gyermekekhez hívlak ezúttal benneteket, akiknek vidám zaja, csengő nevetése a világ legdicsőbb és legédesebb muzsikája; – hanem viszlek benneteket a szegénység és betegség tanyáira, ahol ez a leglelketlenebb zsarnokpár a gyermekvilágot fojtogatja. Letörli nedves kezével arca szép színét; ujjával megérintvén szemét, elveszi ragyogását; irtóztató szájával elfújja örökre kicsi ajkáról a mosolyt.

Akinek a szíve e gondolatokra össze nem facsarodik, aki még nem látott boldogtalan szülőt, ki beteg gyermekén nem csak segíteni nem, de nem tud szenvedésein csak enyhíteni is; aki nem látott kisdéd koporsót, amelyet szegénységgel szövetezett betegség ácsolt; aki nem látott tehetetlenül vergődő anyai szívet megszakadni, nem látott gondban kimerült atyát bomlott elmével vagy megrontott erkölccsel; aki a szenvedések szenvedését, a kínok kínját, a gyötrelmek gyötrelmét a nyomorban pusztuló gyermeksereget nem látta: az ám zárja el beszédem elől a szívét. De aki Krisztus örökét, a gyermeket szereti, a maga gyermeke boldogságáért abban hálás, hogy italt, ételt és orvosságot kíván nyújtani az elhagyottak és elesettek ártatlan gyermekeinek; aki be akar menni a boldog szív, a nyugodt elme és a békés lelkiismeret földi paradicsomába; aki szereti gyermekét, Istenét és az álmát, melyben testi és lelki ereje megújul: az jöjjön, az tárja ki szíve kapuját szózatom előtt és áldozzon az oltáron, melyet papokként nemzetünk legszebb, legdicsőbb, legnemesebb asszonyai és legtisztéletreméltóbb, legfenköltebb, érzésben, gondolatban és cselekedetben legfényesebb férfiai vesznek körül.

Az áldozati tűz meg van gyújtva, a láng ég, füstje égnek száll: hozza el ki-ki azt a hasáb fát, amelytől a legtisztább, a legideálisabb oltár tüze messze világító máglyatűzzé lesz, abban égjen el ezrek nyomora, százezrek gondja, milliók elhagyottsága.

És a nemzet szeretete gyermeki iránt, hite önmagában és reménye jövőjében szálljot égre a füsttel, mely az Istennek kedves áldozati oszlopként emelkedik a magasba.”

Az ő szava eljutott a világ másik részének legvégére is, mert a kaliforniai magyarságot is megmozgatta a magyar gyermekekért. Ebben az időben Rákosi Jenő Kalifornia magyarjaihoz Réthy József, a „Californiai Magyarság” érdemes szerkesztője címére a következő köszönetet küldte el:

Én, tisztelt Szerkesztő úr, közeledem a határvonalhoz, amelyen át belépek nyolcvan-negyedik életévemből a nyolcvanötödikbe. Ennek a nagy időnek minden napjait azzal töltöttem el, hogy az újság hasábjairól, könyvekből, a színpadról s a szószekről beszéljek nemzetünkhöz, a felnőttekhez és hívjam ideálom, a magyarság szolgálatára. Álmodtam szépet, tündöklőt a magyarság jövőjéről és elbeszéltem álmaimat hallgatóimnak és olvasóimnak. Leírtam nekik, hogy a magyart a Gondviselés vezérelte ki Ázsia népszülő méhéből ide, a Tisza-Duna völgyébe, mert szüksége volt itt egy derék, jókedvű, acélosmarkú és győzelmes kardú népre ezen a téren, ahol a Kelet és Nyugat vívja meg százados harcait. Ahol Ázsia szelleme megrohanja Európa civilizációját. Szüksége volt egy népre, amelynek hite, hűsége és vitézsége sziklabástyát jelent az Ázsiából koronként beözönlő áradat ellen. Szüksége volt az isteni Gondviselésnek egy népre, amely idetelepítve kész századokon át harcolni, harcolni utolsó emberéig, amíg a Nyugat nyugalmasan és háborítlanul dolgozhatik és megépítheti azt a kultúrát és civilizációt, amelyet ma európai civilizációnak mondunk.

Hirdettem a magyar nemzetnek azt a becsülettel végzett világtörténeti hivatását és szavam a pusztában kiáltó szónak bizonyult. Mert ime, a háború poklán keresztül, melyet önfeláldozón megláboltunk, jött a pokolbeli béke és jött a művelt nyugat, hogy fizessen nekünk hálátlansággal.

Évezredes fa voltunk, királyi törzssel, hatalmas ágakkal, csodás koronával, amelyről a mi vérünk árán termett édes gyümölcsöt szedett évszázadokon magának a Nyugat. És most nem kosarakkal jött, hogy megszedje, mint régen, hanem fejszékkel, hogy megvagdossa törzsünket, megcsonkítsa ágainkat és a porba ejtse koronánkat.

Ezt az eljárást minálunk magyarul lebotolásnak nevezik. Amikor egy fának még a vezérágait is tövig levagdossák, úgy, hogy alig marad belőle más, mint a dereka, a törzsőke, így bánt velünk a Nyugat, így hálálta meg az önfeláldozó védelmet, melyben századokon át véreztünk tatár és török ellen. Letarolt, lebotolt bennünket úgy, hogy szinte meztelenül és fegyvertelenül állunk Isten erdejében, a népek között.

De egyet nem tud a művelt nyugat, népi békék szerzője. Nem tudja, hogy az ép törzsű és ép gyökerű fát lebotolni annyi, mint új életre, mint megifjodásra kényszeríteni. Az elgyötört, kegyetlen sebekkel megkínzott fa gyökerei iszonyú erővel kapaszkodnak az anyaföldbe. Ott lenn az élet titkát őrző göröngybe fúrják ellenállhatatlan erővel gyenge fejecskéjüket, hogy új életerőt szívjanak belőle. És a megcsúfolt fa kérge megdagad éltető nedvektől, megpattan, megrepedezik és lágy, selymes rügyek bújnak elő a durva kéreg alól és kiszökkennek rugalmas galyak képében a napvilágra és új vezérágak, új sudarak törnek ég felé s új korona támad a halhatatlan gyökerek s az évszázadokat látott törzs felett. Tisztelt Szerkesztő Úr! Ezek a gyöngye rügyek, ezek a hajlékony vesszők: ezek a ru-

galmas ágak: ezek a magyar gyermekek, akiknek szolgálatába adtam magamat öregségem napjaiban. Akik közül évenként összeszedtem a gyengéket, a betegeket, az elhagyottakat, az árvákat, a gyámoltalanokat és viszem őket és fürösztöm, és etetem és játszom velük, mert a magyar gyermekek közül most egynek se szabad elvesznie, mert a Gondviselés most már őket fogja nagy jövő és dicső hivatás elé vezetni. És ezért olyan megható dolog nekem, amikor tisztelt Szerkesztő úr lapjában olvasom, hogy a messze idegenbe szakadt magyarok szíve milyen szeretettel és áldozatkészséggel áll nyitva-tárva az itthon való kis magyarok előtt.

Az Isten áldja meg mind a két kezével a kaliforniai magyarokat és áldja meg azt az országot, amelyben élnek és boldogulnak. Mindnyájoknak testvéri szeretettel küldöm üdvözetemet.”

Amikor pedig rászakadt a magyarságra a história leggyászosabb korszaka, súlyos időkben Rákosi Jenő vállalkozott a gyermekszanatóriumok talpraállítására és kizárólag az ő fényes, hatalmas egyéniségének köszönhető, hogy biztosítani tudta nemcsak a Zsófia-gyermekszanatóriumok zavartalan működését, hanem oly páratlan fellendülésre tudta segíteni azokat, hogy szinte amerikai méretű gyermekvédelmi munka elvégzésére képesítette az ő kormányzóelnöksége a gyermekvédelem e fontos higiénikus intézeteit.

1920 február 8-án tartott nagygyűlés iktatta be Rákosi Jenőt a kormányzóelnöki székbe és ez alkalommal a következő székfoglalót mondotta:

„Nagyon jól esett és hálás szívvel fogadom, hogy Széli Kálmán égisze alatt Széli Kálmán tanyájában kezdek meg azt az új foglalkozásomat, léphetek arra az ösvényre, amelyre ily kecses, megtisztelő és díszes módon engem elhívnak. Széli Kálmánban két végletnek látszó dolog egyesült. Az ő szívében két aranszál találkozott és kapcsolódott össze elektrikus munkára. Ritka volt ez nálunk és a nemzeti életnek egyik főereje, a nemzeti jólétnek, a nemzeti jövőnek egyik főtápláló forrása, a korrekt, minden kaszinói becsületnél korrektebb kereskedelmi szellem volt az ő szelleme egyfelől, és másfelől a gyermekvilág védelme, amelynek első apostola, első fölkarolója, első szervezője, első állami protektora ő volt. Ezen a kettőn épül fel a jövő Magyarországa és ezzel a kérdéssel a nehéz idők mai napjaiban valóban kínos gyönyör foglalkozni, mert aki szól, néha reménytelennek érzi magát és kötelessége reményt kelteni, néha nem vár semmit a jövőtől, és kénytelen ígérni a jövő nevében mindent, de a nemzeti szerencsétlenségek bizony már ilyenek. Nem tolhatunk mi mindent a balszerencsére, nem mondhatjuk, hogy magunk nem vagyunk okai a mi elesettségünknek, de igazság, lelketlenebb, szívtelenebb, kegyetlenebb ellenséggel soha senki szembe nem állott, mint most az elhagyott magyarok állnak. Így kifosztva, így eltiporva, így megalázva és meggyalázva tisztesebb és becsületesebb nemzet még nem volt, mint a magyar nemzet. Fejéről letépték a koszorúját, a Kárpátokat, a köntöséről leszakították drága gyémántjait, ékszereit, Kolozsvárt, Kassát, Temesvárt, mindmegannyi drágakő a köntösén, amely százados munkába, százados civilizációba, százados törekvésbe és verejtékezésbe került és kinyúl most egy kéz reájuk, hogy leszakítsák Magyarországa köntöséről.

Ha néha egy hozzám hasonló öreg embernek, akit mint megfontolt embert ismerünk, kiszalad egy ilyen szó a száján, hogy „nem adjuk oda”, amint most is hallottuk,

akkor az látszik, hogy mily mély, mily erős, mily ellenállhatatlan érzés, amely minket az elszakasztott részekhez köt. Elrabolták a históriánkat, elrabolták históriai nagyságunk tárgyait, elraboltak mindent tőlünk, ami elrabolható volt, csak ez a nemzedék maradt meg és megmaradt számunkra a gyermek. Ennek az egyesületnek a feladata, az önként vállalt hivatása, hogy magához ölelje a gyermeket. És különös látvány lehet mindenkinek, amikor két ősz, fehérhajú öreg ember kerül egymással szembe ily díszes közönség előtt és azok, akik már elérték azt a kort, amelyben nemcsak vágyódnak nyugalomra, de joguk is van hozzá, sőt lehet, hogy küldetnek is kissé nyugalomba mások által, hogy azok itt a nyilvánosság előtt egymást szólítgatják, mint a homéri hősök, biztatják egymást új csatákra, új vállalkozásra, új munkára, – olyan az, mint amikor két havasi csúcs egymással szóba áll és beszélgetésbe elegyedik. És mit beszélnek? Azt beszélik, idefent hideg van, idefent szelek járnak, idefent viharok fújnak és mi abban öszültünk meg, ez a hó így esett a fejünkre, hogy mindig ott állottunk és őrt állottunk és állunk ma is és viseljük a viharok és a szél veszett csapkodásait és beszélünk egymással. Miről? Arról, ami lenn van a völgyben, a virágról, a fákról, a nyíló virágokról, amelyek között gyengék, betegek is vannak, azokat óvjuk mi, itt állunk és fejünkkel örködünk, hogy a szelek ne a völgybe rontsanak le, ne pusztítsák el a tenyészetet, a gyermeket, azokat, akik gyengék és betegek, azokat felszedhessék, elvihessék, ápolhassák és megmenthessék az élet számára.”

Ezentúl pedig az Ő szellemének fénye tündökölt a Zsófia egén is. Ő átvette a Balatonszabadi Gyermekszanatóriumot 225, a Balatonalmádit 125 ágygal és lehunyta a szemét hátrahagyván a Balatonszabadi szanatóriumban 817, a Balatonalmádi szanatóriumban 275, a hűvösvölgyi Heinrich Kálmán-szanatóriumban, – mely önélkül sohasem került volna a Gyermekszanatórium-Egyesület tulajdonába, – 103 ágygal.

És egymagában ezen 1.194 ágyon 1929. évben 2.852 gyermek élvezte 87.196 ápolási napon Rákosi Jenő jótéteményét.

Rákosi Jenő lelki és szellemi fényes tulajdonságai még sokáig ragyogni fognak a magyar égboltozaton és itt a földön a magyar anyák ezreinek és a magyar gyermekek tízezeinek szívében élni fog az ő emlékezete.

A Zsófia-egyesület 1929. évi közgyűlésén, amely szeptemberben folyt le Almádban, Rákosi Jenő már nem volt ott. Ezzel az alkalommal *Józan Miklós* unitárius püspöki vicarius a megboldogult kormányzó-elnökről emlékbeszédében a többi között ezeket mondotta:

„Valami csodálatosan templomi hangulat fog el engem ebben az ünnepélyes pillanatban, amikor itt a kies Balaton partján, a Zsófia Országos Gyermekszanatórium közgyűlését tartjuk. Hiszen az Isten teremtette szép világnak egy szép temploma az, amelyben mindnyájan végezzük a szolgálattételt mi, emberek, az ő földi emberei és boldog az, aki csak mint minisztráns is a csengőt megrázhatja és boldog, aki ha csak könnyeivel is hozzájárulhat az istentisztelet szépségéhez és boldog, aki csak feltekint az égre és ott a csillagok egymást követő változó képeiből olvassa le az örök törvényt, amelyet alásugároz és amelynek egyes betűiből ez a szó tündöklök ki: Szeretet.

A szeretetnek egy nagyhatalmasságú fejedelme volt az, aki közöttünk tüneményes pályát futott meg a magyar glóbuszon.

Abból a munkásságból, amely nyolcvanegynéhány éven át gyarapította a nemzet vagyónát, abból a munkásságból, az írói toll sercegéséből, az élő szó zengéséből, a gondolatok fényességéből, a tudás gazdag tárházából és az újságírói becsületes mesterségnek művészetté való finomításából, mindezekből nagy öröm származik reánk, a ma élő nemzedékre és az utánunk következőkre.

Meg vagyok róla győződve lelkem mélyén, hogy nem azok dicsérik és dicsőítik méltóképpen Rákosi Jenőt és az ő hervadhatatlan emlékét, akik hangzatos, cifra frázisokkal emlékeznek meg róla, hanem azok, akik nyomdokaiba lépnek, akik kezéből átveszik a leejtett tollat, megmervült ajkáról is lesik a csengő, varázserejű szót, akik az ő szívének érzetéből táplálkozva, továbbra is a magyarság körében mindenütt a szeretet evangéliumát hirdetik és az igazi nagy lélek alázatosságával, Isten előtt meghajolva, egyúttal lehajolnak a gyermekhez is, akinél méltóbb képviselője e földön Istennek nem lehet, mert a betlehemi jászolban is gyermek képviselte Istent e földön.

A mi birodalmunk, a mi kicsiny birodalmunk, a mi magyar világunk, a mi csekély néhány milliónyi magyarságunk világa boldognak mondhatja magát, hogy olvashatjuk az ő írásait, hallhatjuk legalább visszhangját az ő atyai bölcsességének. Boldognak mondhatja magát, hogy egy halhatatlan vezére van, aki átment a halálból az életbe és aki óriási tömegekben a lelki-élet véghetetlen mezőin virágokat nevel továbbra is, aminthogy a lábnyomán virág nyílt itt a földi téren, a földi mezőkön is. A két- vagy háromezer gyermekre célozok, két-háromezer gyermek lelki világára, akinek gondozását évről-évre reánk hagyta, egyúttal azt a mélyeséges kötelezettséget róva mindnyájunkra, hogy őket, Rákosi Jenő tágabb családjának gyermekeit, Rákosi Jenő magyar birodalmát, Rákosi gyermekeit, akiknek angyalai az égben állandóan látják az Úrnak orcáját, részesítsük abban az anyagi támogatásban, részesítsük abban az erkölcsi segítségben, abban az emberbaráti, igaz szülői szeretetben, amelynél magasztosabbat, amelynél szebbet, jobbat igazán senki nem tehet, senki sem vállalhat magára.

Az ő halhatatlan szelleme előtt meghajtom a Zsófia-Egyesületnek lobogóját, meghajtom a mi gyermeki szívünket és úgy tekintek fel ő reá, mint az én atyámra. És azt mondom az ő szavával, bár nincs közöttünk, de a munka, az ő munkája tovább folyik, azt mondom az ő szavával, hogy az ő munkája, az ő élete, az ő halála után közelebb jutott a jövődöleléshez, amely szerint újból feltámad egyszer ez a haza sokkal nagyobb boldogságban; gyermekeinek szeretetéből virulni, élni fog.”